

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet elektrotehnike i računarstva

Zavod za elektroničke sustave i obradu informacija

IPR – autorska prava i intelektualno vlasništvo

Seminar iz predmeta

Sustavi za praćenje i vođenje procesa

Student: Matija Velcl

JMBAG: 0036400290

Zagreb, svibanj 2007

Sadržaj:

Intelektualno vlasništvo i autorska prava kroz povijest	3
Intelektualno vlasništvo	5
Autorska prava	7
Patent i ostvarivanje prava	9
Zaštita topografije poluvodičkih proizvoda	11
Državni zavod za intelektualno vlasništvo	13

Intelektualno vlasništvo i autorska prava kroz povijest

Iako pojam intelektualnog vlasništva nije stariji od dva stoljeća, neke od najstarijih civilizacija posjedovale se fragmente pravila koja će kasnije biti složena u sustav zaštite koji danas poznajemo.

Najstariji oblici zaštite patenata, kao jednog od oblika intelektualnog vlasništva datiraju još u vrijeme grčkih gradova-država. Židovski Talmud u otprilike isto vrijeme osuđuje nešto zvano „Gnevat ha daat“ ili krađa ideja.

Od sredine prošlog tisućljeća postoje dokumenti o prvim patentima, tj. dodijeljenim monopolima od strane vladara za ekonomsko iskorištavanje izuma. Jedan od nastarijih takvih monopola je onaj dodijeljen stanovitom Johnu iz Utynama, kojem je 1449. godine engleski kralj Henry VI dodijelio isključivo pravo iskorištavanja nove tehnologije proizvodnje obojenog stakla na rok od dvadeset godina.

Prvim općim pravnim aktom, zakonom, koji je regulirao odnose iz polja zaštite i ostvarivanja prava intelektualnog vlasništva smatra se Venecijanski statut iz 1474. godine. Područje današnje Italije tada je bilo kulturno i znanstveno središte bez premca, a spomenuti statut davao je mogućnost izumiteljima da prijavom svog izuma tijelima Venecijanske Republike zaštite svoj izum od potencijalnih krađa ili drugih povreda.

Veliki multilateralni međunarodni ugovori iz 19. stoljeća poput Madridske, Pariške i Bernske konvencije utrli su put homogenizaciji pravne regulacije na području intelektualnog vlasništva na svjetskoj razini, čime je područje intelektualnog vlasništva postalo zajedničkom tekovinom mnogih pravnih sustava.

Kroz razvoj nacionalnih zakonodavstva te međunarodnu suradnju u sklopu institucija poput Svjetske organizacije za intelektualnog vlasništva (WIPO-a) ili Svjetske trgovinske organizacije (WTO-a), taj razvoj ide dalje – a teorijski prijepori gotovo su u potpunosti zamijenjeni onima materijalne prirode.

Podaci Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (WIPO-a) pokazuju kako je većina patenata i drugih oblika gospodarski interesantnog intelektualnog vlasništva koncentrirana u nekoliko najrazvijenijih zemalja, a upravo je poštivanje intelektualnog vlasništva čest predmet sukoba u svjetskim forumima poput Svjetske trgovinske organizacije (WTO-a) gdje se sreću i pregovaraju predstavnici razvijenih zemalja.

Posljednjih nekoliko desetljeća na području zaštite intelektualnog vlasništva najveći je trag ostavio brz razvoj IT industrije. Još sedamdesetih godina prošlog stoljeća vođene su prve javne debate o pravnoj prirodi zaštite koja treba biti pružena računalnim programima. Dogovoreno je da je softver u biti pisani (tipkani) sadržaj, poput literarnih djela, i neovisno o njegovoj specifičnoj namjeni predviđena je njegova autorskoppravna zaštita.

Intelektualno vlasništvo

Sam termin intelektualnog vlasništva, odnosno kovanica „intellectual property“ prvi put se spominje u presudi okružnog suda američke države Massachussets iz 1845. godine. Ova sačuvana presuda smatra se prvim pisanim izorom koji sadrži termin intelektualno vlasništvo, no postoje indicije kako je ovaj izraz bio u upotrebi i mnogo ranije. Danas, gotovo 160 godina od prvog spominjanja pojma, pravni sustavi širom svijeta polagano usvajaju jedinstvene standarde sadržaja i primjene intelektualnog vlasništva.

Sam pojam intelektualnog vlasništva označava posebna, specifična, prava koja imaju autori, izumitelji i ostali nositelji intelektualnog vlasništva. Intelektualno vlasništvo, znači, nije neko konkretno, materijalno vlasništvo nad nekim predmetom, već pravo odnosno skup ovlaštenja koje pravni poredak zemlje priznaje nositelju intelektualnog vlasništva.

U intelektualno vlasništvo danas se mogu ubrojiti sljedeći pravni instituti:

- a. Autorsko pravo kao pravo autora književnih, znanstvenih i umjetničkih djela-autorska djela
- b. Autorskom pravu srodna prava poput prava umjernika izodača
- c. Patenti kao najrašireniji oblik zaštite izuma
- d. Robni znakovi poput žiga koji omogućuju raspoznavanje robe na tržištu
- e. Zaštita industrijskog dizajna
- f. Zaštita topografije poluvodičkih sklopova
- g. Oznake izvornosti i oznake zemljopisnog porijekla
- h. Poslovna tajna odnosno know-how tehnička znanja, postupci i druga pravila poslovanja

Autorska prava

Naziv autorsko pravo potječe od latinske riječi *auctor*, kojom se označavao storitelj, začetnik, tvorac. U modernom jeziku izvedenica autor postala je sinonim za stvaratelja književnih, glazbenih i drugih umjetničkih i znanstvenih djela.

Autorsko pravo je pravo najveća privatnopravna vlast apsolutnog djelovanja koja daje neposrednu vlast u pogledu intelektualne tvorevine – autorskog djela.

Što to konkretno znači? Nositelj autorskog prava ima sojevrnsni monopol nad ekspotacijom svog djela, na isti način kao što i vlasnik neke stvari odlučuje o njenoj upotrebi.

Autor stječe autorsko pravo činom ostvarenja djela. Za razliku od drugih oblika intelektualnog vlasništva poput patenata, ne traži se nikakv formalan postupak registracije autorskog djela – autor postaje nositeljem autorskog prava ostvarenjem djela.

Pravni poredak priznaje dvije vrste ovlaštenja u okviru autorskog prava. To su autorska imovinska prava i autorska moralna, odnosno osobna prava. Autorsko moralno, odnosno osobno pravo u prvom redu je pravo autora da bude priznat kao tvorac određenog djela. To je pravo autora da odredi kada će svoje djelo predstaviti javnosti, kao i pravo da se usprotivi deformiranju, sakaćenju i drugim izmjenama svoga djela. Ova prava su neprenosiva i strogo osobna, a nakon smrti autora o njima se mogu brinuti nasljednici i zakonom određene organizacije.

Autorsko imovinsko pravo jest isključivo pravi korištenja autorskog djela. Autor može ustupiti pravi korištenja autorskog djela. Autor može ustupiti imovinska prava koja proizlaze iz njegovog djela drugima sa ili bez naknade.

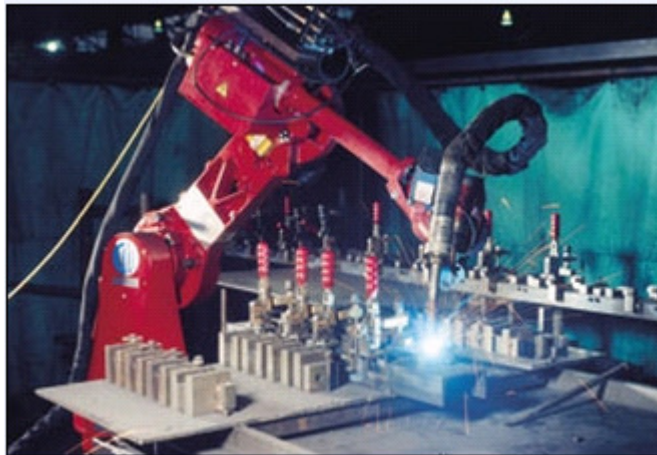
Kako prepoznamo sadržaj zaštićen autorskim pravom? Zahvaljujući odredbama međunarodnih konvencija o autorskom pravu, u međunarodnoj upotrebi nalazi se znak © kao kratica za izraz copyright koji se obično popraća imenom nositelja autorskog prava i navođenjem godine prvog izdanja.

Kako prestaje autorsko pravo? Zakon o autorskim i srodnim pravima Republike Hrvatske određuje da autorsko pravo traje za života autora i sedamdeset godina nakon njegove smrti. Ako se radi o koautorskom djelu autorsko pravo autorsko pravo traje sedamdest godina od smrti koautora koji je najdulje živio.

Patent i ostvarivanje prava

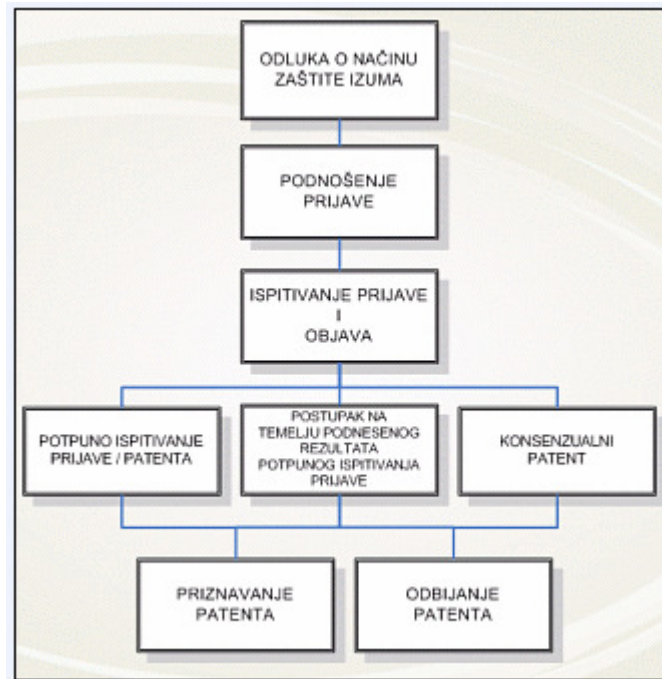
Patent je skup ekskluzivnih prava koje određeni pravni poredak pruža pravnoj ili fizičkoj osobi – nositelju patenta na temelju određenog izuma – rješenja određenog tehničkog problema. Patent osigurava nositelju pravo izrade, korištenja, stavljanja u promet ili prodaju izuma zaštićenog patentom.

Svojevrsni monopol ekonomskog iskorištavanja zaštićenog izuma nagrada je za rad i uspjeh izumitelja. Izumitelj je slobodan osobno privredno iskorištavati izum, no njegov položaj mu omogućuje i posredno iskorištavanje jer ga nositelj može prepustiti drugima na određeno vrijeme ili ga u potpunosti prenijeti na druge osobe.

Da bi neki izum mogao biti zaštićen patentom mora ispuniti određene uvjete:

1. novost izuma u odnosu na postojeće stannje tehnike
2. posjedovanje određene inventivne razine izuma, odnosno da izum nije sadržan u postojećem stanju tehnike niti da iz njega očigledno proizlazi
3. traži se industrijska primjenjivost izuma, odnosno praktična primjenjivost u industriskom opsegu

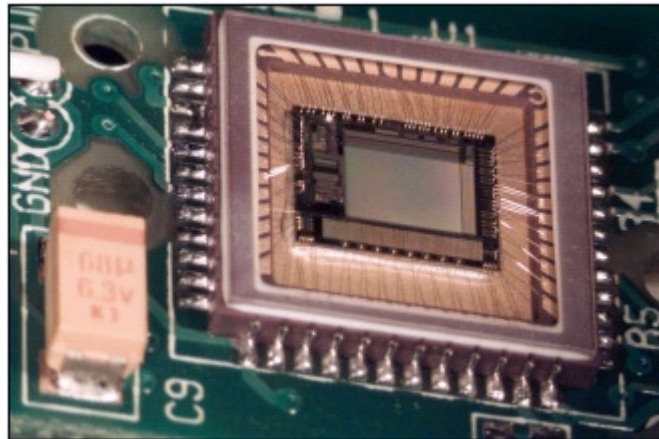

Dijagram patentne prijave

Kod zaštite izuma patentom valja istaknuti nekoliko elemenata koji čine ovu vrstu zaštite specifičnom. Prvi je javnost izuma tokom postupka priznavanja patenta. Postupak dodjele može završiti i negativno, ali izum će kroz publikacije Državnog zavoda postati poznat, odnosno ući u poznato stanje tehnike. Pozitivna strana ovog pristupa jest sprečavanje budućeg monopola, no kod određenih izuma koji balansiraju na granici patentibilnost možda je bolji izbor zaštita kroz institut poslovne tajne što omogućuje nesmetano iskorištavanje bez potrebe objavljivanja sadržaja izuma.

Zaštita topografije poluvodičkih proizvoda

Topografija poluvodičkih proizvoda naziva se trodimenzionalni raspored slojeva vodljivog, izolacijskog i poluvodičkog materijala u poluvodičkim proizvodima.

Takav trodimenzionalan raspored, odnosno dizajn na osnovu kojeg je moguće proizvesti sklop namijenjen izvođenju određene elektroničke funkcije, može se zaštititi kao intelektualno vlasništvo. Razvoj novih sklopova i elektroničkih uređaja je skup, odnosno traži vrlo visoka inicijalna ulaganja. S druge strane, kopiranje postojećih industrijskih rješenja nesrazmjerno je jeftino. Zaštićena topografija poluvodičkih proizvoda omogućava nositelju prava, u ograničenom vremenskom razdoblju, isključivo pravo kontrole nad prometom zaštićene topografije, odnosno proizvoda koji su na njoj osnovi nastali.

Da bi se trodimenzionalni raspored slojeva vodljivog, izolacijskog i poluvodičkog materijala u poluvodičkim proizvodima mogao zaštititi kao intelektualno vlasništvo, potrebno je zadovoljiti određene uvjete. Topografija poluvodičkih proizvoda koju želimo zaštititi treba biti izvorna, odnosno treba biti rezultat intelektualnog djelovanja njenog stvoritelja. Istovremeno, takav raspored ne smije biti uobičajen u industriji. Zaštita se odnosi isključivo na određenu topografiju kao takvu, a ne na tehniku proizvodnje, postupak.

Postupak zaštite topografije poluvodičkih proizvoda u Republici Hrvatskoj određuju dva krovna propisa, Zakon o zaštiti topografija poluvodičkih proizvoda te Pravilnik o zaštiti topografija poluvodičkih proizvoda. Kao i kod drugih oblika intelektualnog vlasništva, nadležna institucija jest Državni zavod za intelektualno vlasništvo.

Prijava topografije poluvodičkih proizvoda koju želimo zaštititi treba sadržavati podatke o topografiji te nacрте ili fotografije planova ili pojedinačnih slojeva poluvodičkih proizvoda. Neki od podataka u prijavi mogu biti zaštićeni kao poslovna tajna kako ne bi bili dostupni javnosti.

Rok za prijavu zaštite topografije iznosi dvije godine od datuma prvog komercijalnog iskorištavanja topografije. Nakon isteka ovog roka neće biti moguće zaštititi predmetnu topografiju kroz institut zaštite topografije, ali kao i kod ostalih oblika industrijskog vlasništva, u slučaju nemogućnosti primjene specifičnih pravila valja istaknuti mogućnost zaštite putem poslovne tajne.

U Republici Hrvatskoj je trajanje prava nositelja zaštićena topografije zakonom određeno na rok deset godina od kraja kalendarske godine u kojoj se topografija poluvodičkih proizvoda počela prvi put iskorištavati odnosno kada je podnesena uredna prijava za zaštitu topografije.

Državni zavod za intelektualno vlasništvo

Još u okviru Austro-Ugarske monarhije Hrvatska je imala uspostavljen sustav zaštite intelektualnog vlasništva. Tako je na području Dalmacije i Istre još 1853. godine na snagu stupio carski patent o zaštiti književnog i umjetničkog vlasništva, a na području kontinentalne Hrvatske vrijedio je ugarsko-hrvatski Zakon o autorskom pravu iz 1884. godine.

Državni zavod za intelektualno vlasništvo

Državni zavod za intelektualno vlasništvo osnovan je 31. prosinca 1991. Zavod je najprije djelovao pod imenom Republički zavod za industrijsko vlasništvo, zatim kao Državni zavod za patente, a od 1996. godine u nadležnost Zavoda ulaze i autorsko i srodna prava. Nakon ovog objedinjavanja nadležnosti nad čitavim poljem industrijskog vlasništva Zavod dobiva današnje ime.

Uz zakonodavnu i stručnu djelatnost, kao i postupke priznavanja prava intelektualnog vlasništva, jednako važni aspekt djelovanja Zavoda jesu informacijska i servisna djelatnost koja uključuje klasificiranje, arhiviranje i nadzor nad patentima i drugim prijavama. Tako Zavod pruža uslugu pretraživanja informacija s područja intelektualnog vlasništva kroz pristup domaćim i stranim bazama podataka. Državni zavod svim

zaintersiranim fizičkim i pravnim osobama pruža i usluge savjetovanja kako da najlakše i najbrže zaštite svoja prava u zemlji i u inozemstvu.